

Mihhail Zógar

K Ó I K K R E M L I M E H E D

Mihhail Zógar

K Ó I K K R E M L I M E H E D

Tänapäeva Venemaa lühiajalugu

Vene keelest tõlkinud Ülar Lauk

Originaali tiitel:

Михаил Зыгар

Вся кремлёвская рать: Краткая история современной России

Интеллектуальная литература, Москва 2016

Toimetanud Hele Pärn

Kujundanud Liis Karu

Faktide kontroll Sõrlõbai Aibusinov

Eestikeelne tõlge ilmub vastavalt lepingule Galina Dursthoffi kirjandusagentuuriga.

© 2015 by Mikhail Zygar

Tõlge eesti keelde © Ülar Lauk ja Tänapäev, 2017

ISBN 978-9949-85-251-2

Trükitud AS Printon trükikojas

See raamat jutustab Venemaa ajaloost kogu Vladimir Putini valitsusaja vältel, 2000. kuni 2015. aastani. Raamatu aluseks on dokumendid, avalikud allikad ja kümned unikaalsed personaalintervjuud, mille autor võttis Vladimir Putini lähikondlastelt. Kokku kogutult moodustavad faktid, sündmused, intriigid ja kangelaste arvamused täieliku pildi Kremli elust, milles saab esmakordselt mõistetavaks Vladimir Putini metamorfoosi loogika: kuidas ja miks muutus ta 2000. aastate alguse liberaalsest läänemeelsest poliitikust autoritaarseks valitsejaks ja üheks kõige raevukamaks Lääne vastaseks.

S I S U K O R D

I O S A

Putin I Lõvisüda

1. peatükk, milles Kremli ideoloog Aleksandr Vološin õpib sallima Leninit **12**
2. peatükk, milles poliitemigrant Boriss Berezovskit ei kutsuta kuninglikule laulatusele **37**
3. peatükk, milles Venemaa rikkaim inimene Mihhail Hodorkovski kaotab äri ja vabaduse ning Perekond kaob **67**

I I O S A

Putin II Tore

4. peatükk, milles Kremli administratsiooni ülem Dmitri Medvedev loob Venemaal uue seisuse **94**
5. peatükk, milles Ukraina presidendi administratsiooni ülem Medvedtšuk jääb viimaseks ukrainlaseks, keda Putin usub **110**
6. peatükk, milles presidendi administratsiooni ülema asetäitja Vladislav Surkov kaitseb ümberpiiratud Kremlit **126**
7. peatükk, milles presidendi abi Igor Šuvalov mõtleb välja, kuidas muuta Venemaa impeeriumiks **149**
8. peatükk, milles asepeaminister Sergei Ivanov jääb tõemeeli uskuma, et ta on järglane **163**

I I I O S A

Tsarevitš vale-Dmitri

9. peatükk, milles Gruusia presidendil Mihhail Saakašvilil õnnestub säilitada mitte üksnes võim, vaid ka midagi palju väärtuslikumat **188**
10. peatükk, milles Barack Obama saab Kremli parimaks sõbraks ja peamiseks vaenlaseks **212**
11. peatükk, milles asepeaminister Igor Setšinist saab Vene Che Guevara **221**

12. peatükk, milles Vene pritsess Tatjana Jumaševa mõtleb välja uue demokraatliku partei **238**
13. peatükk, milles opositsiooniliider Aleksei Navalnõi tunneb, et võib viia rahva Kremli peale **259**

I V O S A

Putin III Julm

14. peatükk, milles patriarh Kirill hakkab juhtima ministreid **286**
15. peatükk, milles Kremli ideoloog Vjatšeslav Volodin mõtleb välja uus rahvusliku idee **298**
16. peatükk, milles Putini pressisekretär Dmitri Peskov mõistab, et Läänele ei õnnestu enam kunagi meeldida **316**
17. peatükk, milles kaitseminister Sergei Šoigu maksab kätte Afganistani ja Nikolai I eest **339**
18. peatükk, milles Aleksei Kudrin kaotab lahingu koha eest presidendi peas **365**
19. peatükk, milles Ramzan Kadórov sõidab Dubaisse ja tuleb tagasi **386**
20. peatükk, milles Bashar Assad muutub Vladimir Putini peegelpildiks **404**

K O K K U V Ó T E

Putin IV püha **419**

Märkused **426**

SISSEJUHATUS

Alustades tööd raamatuga, arvasin ma, et tuleb lugu sellest, mis on toimunud Venemaaga viimase 15 aasta jooksul, kuidas muutus Vladimir Putini ja tema lähikonna maailmatunnetus ja maailmavaade, kuidas kõik algas ja milleni see meid viis. Kuid selgus, et sündmuste osalised ei mäleta kunagi, mis tegelikult juhtus. Igaüks konstrueerib mälestusi nii, et näha neis välja väarikalt, kangelaslikult ning peamine, et tal oleks alati õigus. Raamatu kallal töötades intervjueerisin ma paarikümnet inimest Vladimir Putini lähikonnast: presidendi administratsiooni töötajaid, valitsuse liikmeid, Riigiduumaa saadikuid, ettevõtjaid Forbesi edetabelist ja välismaa poliitikuid. Peaaegu igaüks neist jutustas oma loo, mis vahel ei lõikunud teiste personide lugudega. Kangelased unustasid sageli fakte, ajasid segi aega ning ei suutnud isegi oma sõnu ja tegusid meelde tuletada. Üldiselt palusid nad endale mitte viidata. Ent mul õnnestus küsitleda nii palju asjaosalisi, et pilt sai küllaltki selgeks.

Lõppude lõpuks tuli lugu sellest, kuidas inimene sai juhuslikult kuningaks. Alguses tahtis ta lihtsalt püsima jääda. Tal läks kõik õnneks ning ta otsustas, et võib saada edukaks võitlejaks ja reformaatoriks – kuningas Lõvisüdameks. Ta tahtis minna ajalukku. Ent pärast tahtis head elu. Ning sai kuningas Toredaks. Pärast väsis ja

tahtis puhata. Kuid mõistis, et ei saa enam puhkust lubada, kuna on osa ajaloost. Sest ta on juba tsaar Julm.

Kuidas temas kõik need muutused toimusid? Paljuski tänu tema ümbruskonnale, kirevale kaaskonnale, kes kõik need aastad usinalt kuningat mängis. Lähiring haaras ta kaasa ning kandis edasi, manipuleerides tema hirmude ja soovidega. Sinna, kuhu ta ise ei unistanudki sattuda.

Kui sündmusi taastades teada, millega need lõppesid, tundub ajalugu väga loogiline. Võib tekkida isegi tunne, et kõik on läinud algusest peale just selle poole, milleni on välja jõutud, mingi algne plaan paistab selgesti. Kangelased mõtlevad takkajärgi oma tegevustele põhjendused. Leiavad põhjusi, mida tegelikult ei olnud, ning loogika, mille olemasolu nad ei osanud isegi aimata.

Siiski ei ole neil Venemaa ajaloo pisut rohkem kui 15 aastal selget loogikat. Sündmuste ahel, mida mul õnnestus taastada, toob ilmsiks, et Putinil ja tema lähikonnal ei olnudki mingit plaani ega selget strateegiat. Kõik, mis toimub, on vaid taktikalised sammud, kiirreageerimine välisärritajatele, mis ei vii mingile lõppeesmärgile.

Vene poliitikute viimase 15 aasta jooksul tehtud tegude ja motiivide tähelepanelik uurimine tõestab, et vandenõuteooria on ekslik. Kui on vähimatki kahtlust selles, kas ühe või teise sündmuse põhjuseks oli kuri kavatsus või viga, siis tuleb alati valida viimane.

Kas Venemaa juhid teadsid 2000. aastal, milleni nad jõuavad 15 valitsusaastaga? Ei. Kas nad teadsid 2014. aastal, kuidas võtavad vastu 2015. aastat? Samuti mitte.

Kui ma kirjutan „juhid“ mitmuses, pole see sugugi viga. On kombeks arvata, et kõik otsused Venemaal võtab vastu üks inimene – Vladimir Putin. See vastab tõele vaid osaliselt. Kõik otsused võtab tööpoolest vastu Putin, kuid Putin ei ole üks inimene. See on tohutu kollektiivne aju. Kümned, isegi sajad inimesed mõistavad iga päev, milliseid otsuseid peab vastu võtma Vladimir Putin. Vladimir Putin ise mõistatab kogu aeg, milliseid otsuseid ta peab

vastu võtma, et olla populaarne, et olla mõistetav ja heaks kiidetud tohtu kollektiivse Vladimir Putini poolt.

See kollektiivne Vladimir Putin on kõik need aastad oma mälestusi konstrueerinud, et endale tõestada, et tal on õigus. Et veenda end, et tema teod on loogilised ning tal on plaan ja strateegia, et ta ei ole teinud vigu, vaid oli sunnitud nii käituma, kuna võitles vaenlastega, pidas rasket ja lakkamatut sõda.

Seepärast on ka minu raamat kujuteldava sõja lugu. Sõja, mida ei saa lõpetada, sest vastasel korral tuleks tunnistada, et seda pole kunagi olnud.

I O S A

Putin I Lõvisüda

1 . P E A T Ü K K ,

milles Kremli ideoloog Aleksandr Vološin õpib sallima Leninit

Aleksandr Vološin on eeskujulik kapitalist. Tema välimuses on midagi Ameerika Onu Samist, millisena teda kujutati Nõukogude karikatuuridel: väike hall habe, jahe läbitungiv pilk (täielikust kujundist on puudu vaid kõvakübar, dollarikott ja pommid selja taga).

Vološini kontor Moskva kesklinnas, Poljankal, kümne minuti tee kaugusel Kremlist on väga askeetlik, siin on kõik vajalik, kuid pole mingit luksust – salajasele maailmavalitsejale pole see vajalik.

Vološin pole ilmselt kõnemees – räägib vaikselt ja isegi kokutab kergelt, kui vihastab. Veel armastab kuritarvitada ingliskeelseid sõnu. Mitte anglitsisme, vaid just võõrkeelseid sõnu, millega opereerib ärielus. „Ukraina olukord ei ole enam kuigi manageable“, „Tarvis, et tipus oleks alati agenda“, „Käes on täielik deadlock“, „Tähtsad on peamiste shareholders arvamused“. Ta ei tee seda meelega – tal on nii lihtsam, ta pole ju poliitik, vaid äriees.

*Oma peamist ajaloolist missiooni peab Vološin nähtavasti täide-
tuks: ta on kindlustanud poliitilise stabiilsuse ja kapitalismi – ning
nüüd puhkama. Ta räägib, et ei kahetse oma praegust suutmatust
mõjutada poliitikat.*

*Poliitikast eelistab ta rääkida puhtalt äriterminites: „Ameeriklased
lõid enda juures tohutu, diversifitseeritud, innovatsioonide suhtes vas-
tuvõtliku majanduse tänu väga karmile konkurentsile. Samasugune*

pingeline konkurents on märgatav Ameerika poliitikas, sealhulgas peamiste parteide sees. Tänu sellele formeerisid nad püsikindla poliitilise süsteemi, mis hülgab äärmused. Aga rahvusvahelises poliitikas said Ühendriigid pärast Nõukogude Liidu kadumist de facto monopolistideks. Konkurentsi puudumise tõttu muutusid enesekindlateks, ebaefektiivseteks ja ebamõistlikeks. Tegid hunniku väga raskeid vigu, tekitasid tohutut kahju rahvusvahelisele julgeolekule ja iseendale.“ Muide, ta suhtub Ameerikasse kaunikesti kriitiliselt, kuid siiski armastusega, ootamatute pisiasjadega: seal tutvus ta juhuslikult Jeb Bushiga ning siin nägi vana tuttavat Condoleezza Rice'i, kuid otsustas mitte tervitada.

Tõelist raevu kutsub temas esile Ukraina küsimus: siin läheb ta inglise keelelt üle vene keelele. Ukraina võimude poliitika venekeelse elanikkonna suhtes paneb ta nõrdima: „Prooviks kanadalased niimoodi käituda prantsuse keelt rääkivate Quebeci elanikega. Neile alles näidataks.“

Lenin maha matta

1999. aastal töötati Kremli välja kindel plaan Lenini matmise kohta. Tema keha taheti Punase väljaku mausoleumist välja tuua ja viia hilisöös karmi saladuskatte all Sankt-Peterburgi. Hommikul oleks kõik ärganud, aga Leninit enam Punasel väljakul pole.

Täpselt samamoodi toodi 38 aastat varem, hilisel sügisõhtul, mausoleumist välja Stalini keha – tõi küll, teda ei viidud kaugele, vaid maeti naabrusse, Kremli müüri äärde. Tollase Nõukogude liidri Nikita Hruštšovi jaoks oli see destaliniseerimise ja isikukultuselt aupaiste äravõtmise sümbol.

Lenini ümbermatmine pidi toimuma „väarikalt ja ilma matslusetä“, meenutavad Kremli administratsiooni töötajad. Pärast seda oli lihtsalt tarvis paar kuud hoida valvet Volkovskoje kalmistu ümber Sankt-Peterburgis (koht, kuhu on maetud Lenini ema ja öde

ning legendi järgi soovis saada maetud Nõukogude riigi juht). Ning kannatada ära paar kuud kommunistide partei proteste. Pärast seda oleks kired vaibunud: mausoleum oli plaanis demonteerida ja rajada sellele kohale mälestusmärk totalitarismi ohvritele, et kellegi poleks himu seda lammutada. See pidanuks saama otsustavaks löögiks kommunistlikule ideoloogiale. Tol hetkel oli see Kremlile ülimalt tähtis ülesanne: mitte lubada nõukogude revanši ja võita kommuniste.

Kremlis administratsiooni ülema Aleksandr Vološini kabinet asus Lenini sarkofaagist mausoleumis umbes 10–15 meetri kaugusel. Räägitakse, et Vološin armastas nalja heita: „Minust laibani on otsejoones mitte enam kui 15 meetrit. Tema lamab seal, mina töötan siin. Me ei sega teineteist.“

Tegelikult segas Lenin väga. President Boriss Jeltsinil segas see teha lõppu minevikuga – tema jaoks oli juhi matmine sümboliks, et saabunud on uued ajad ning toimunud muutused on pöördumatud, nii nagu Stalini matmine Hruštšovi jaoks 36 aastat tagasi. Esmakordselt tegi ettepaneku Lenin maha matta juba 1991. aastal Peterburi esimene linnapea Anatoli Sobtšak, kuid nii siis kui ka järgnevatel aastail ei saanud Jeltsin tema soovi täita – ei tahtnud minna asjatule konfliktile kommunistidega.

Vološinile polnud aga Lenin mitte niivõrd sümbol, kui konkreetne, alati elav mängur aktuaalses poliitikas. Võitlus kommunistliku parteiga oli äärmiselt tähtis osa Kremlis peastrateegi igapäevaste murede seas. Lenin oli talle trumbiks käises, võimaluseks anda vastasele surmahoop. Kommunistid olid saanud parlamendis peamiseks jõuks ja neil oli seetõttu võimalus torpedeerida iga otsustava tähtsusega reformi. Pärast 1998. aasta kriisi kontrollisid kommunistid tegelikult ka valitsust, mida juhtis 69aastane Jevgeni Primakov, endine NLKP KK Poliitbüroo liikmekandidaat ja endine Venemaa välisminister.

Boriss Jeltsinil jäi konstitutsiooni kirjutatud presidendi ametiaja lõpuni pisut üle pooleteise aasta – ning tundus, et mitte

kunagi polnud kommunistid olnud nii tugevad. Kompartei käivitas president Jeltsini umbusaldamise protseduuri, süüdistades teda viies punktis: NSV Liidu lagunemine, parlamendi laialiajamine 1993. aastal, sõda Tšetšeenias, armee lagunemine ja vene rahva genotsiid. Peaminister Primakov, kelle poolt kommunistid hääletasid ühehäälselt, oli riigi kõige populaarsemate poliitikute reitingutes esimesel kohal ning tundus kõige perspektiivikama presidendikandidaadina.

Erilise populaarsuse tõi talle tema ere Ameerika-vastane žest – tagasipööramine Atlandi kohal. 24. märtsil 1999. aastal oli Primakov teel Washingtoni, kui talle helistas asepeaminister Albert Gore ja teatas, et USA alustab Jugoslaavia pommitamist, et lõpetada Kosovo konflikt. Nördinud Primakov pööras lennuki ringi ja naasis Moskvasse. Vene press – Kremli-meelne ja liberaalne – kritiseeris Primakovi populismi, kommunistidest valijaskonnaga flirtimise eest. NSV Liidu esimene ja tol hetkel peamine ärileht Kommersant väitis, et Primakovi demarši tõttu kaotas Venemaa 15 miljardit dollarit, mida oleks võinud teenida Washingtonis ette valmistatud lepingute allkirjastamisega: „Seega tegi Venemaa peaminister oma valiku – tõelise kommunisti valiku. Bolševiku, kes oli valmis täielikult eirama oma kodumaa ja rahva huve internatsionaalsi meelega, mis on mõistetav üksnes talle ja endistele NLKP liikmetele,“ väljendas Kommersant pahameelt¹.

Tagasipöördumine Atlandi kohal sai esimeseks riikliku Ameerika-vastasuse žestiks 1990. aastatel ja näitas, kui populaarne see võib olla elanike seas, kellel puudub rahvuslik uhkus. See sai ka alguseks otsustavale võitlusele võimu pärast: läänevastaste konservatiivide, kelle lipukandjaks sai Primakov ning nõukogude revanši tõkestamist nõudvate liberaalsete ja läänemeelsete jõudude vahel, kel ei olnud liidrit, kuid oli salajane koordinaator – Kremli administratsiooni ülem Aleksandr Vološin.

Selles olukorras oli tarvis kommunistid tasakaalust välja viia. Rituaalseks hävitavaks löögiks võis saada Lenini ümbermatmine.

Ent segas õiguskord. Kehtivate seaduste järgi võis Lenini keha teise kohta viia ühel juhul kolmest. Kas järeltulijate otsesel nõudmisel – kuid Lenini sugulased olid kategooriliselt vastu. Või kohalike võimude (st sisuliselt Moskva linnaapea Juri Lužkovi) otsusel „sanitaarsete ja ökoloogiliste nõudmiste rikkumisel matmispaikade korrashoiu vastu“ – aga tema valmistus võimuvõitlusse astuma ilmselgelt mitte Kremli ja liberaalide poolel. Või kui haud segas ühistranspordi liikumist. Kuid mitte kuidagi presidendi otsesel käsul. Selle seaduse rikkumist peeti kriminaalkuriteoks. Lisada viiele presidendi vastu kommunistide poolt parlamendis esitatud süüdistuspunktile veel vandalism tundus liiga riskantne. Seepärast otsustati Kremli teha teine järsk käik – lüüa mitte Lenini, vaid Primakovi pihta.

12. mail 1999. aastal, kolm päeva enne umbusaldushääletust Riigiduumas, saadeti Primakov erru ametliku põhjendusega „dünaamika puudumise eest majandusprobleeme lahendavate reformide läbiviimisel“. 15. mail ei kogunud kommunistid vajalikku 300 häält umbusaldamise protseduuri algatamiseks – presidendi administratsioon tegi parlamendiliikmete seas head tööd, peaaegu kõik sõltumatud kandidaadid hääletasid vastu. See oli Vološini taktikaline võit, kuid see ei tühistanud peaküsimust. Kuidas hoida ära kommunistide ja Primakovi liidu võitu aasta pärast, kui Jeltsini teine presidendi ametiaeg läbi saab?

Peamiseks raskuseks oli see, et Jeltsini ümber ei olnud poliitikut, kel oleks olnud kasvõi mingisugunegi poliitiline reiting. Eaka president Jeltsini enda reiting oli peaaegu negatiivne – paljuski süüdistuste tõttu, mida ajakirjandus ja opositsioon (esmajärjekorras kommunistid) esitasid tema Perekonna aadressil. Tol perioodil kirjutasid ajakirjanikud sõna „perekond“ suure tähega, pidades silmas, et president Jeltsini perekonnal on erilisel, vahel isegi ebaproportsionaalselt suur kaal riigis ning võimalik, et ka äris. Perekonna all mõisteti esmajärjekorras Tanjat ja Valjat (neid nimetati ajakirjanduses harilikult lühendatud nimedega, kuid kõik said kohe aru, kellest

jutt), st Tatjana Djatšenkot (presidendi tütar) ja Valentin Jumaševit (tema endist administratsiooni ülemat). Tollal ei olnud nad veel abielus – Tanja ja Valja abielluvad alles 2001. aastal. Laiemas mõttes lisati Perekonda ka Tanjale ja Valjale kõige lähedasemad oligarhid: Boriss Berezovski ja Roman Abramovitš. Tagatipuks, Perekonna testamenditäitja oli Aleksandr Vološin – president Jeltsini administratsiooni ülem, just tema pidi leidma lahenduse selles peaaegu väljapääsmatus olukorras, kuhu Kreml oli sattunud.

Vološinit nimetati Kremlis vahel külmavõetuks tema jäikuse ja otsustavuse poolest neis küsimustes, mis talle tundusid põhimõtteliselt tähtsatena, nagu idee Lenin mausoleumist välja viia.

Ärivaldkonnast tulnuna, olles töötanud 1990. aastatel erineva mainega kümnetes kompaniides, peeti Vološinit keskvõimu veendunud pooldajaks, kes seisis riigi huvide eest sellisel moel, nagu tema neid nägi. Turumajandus oli tema jaoks eluliselt vajalik absoluutne väärtus, inimõigused ja sõnavabadus – mitte alati kasulikud, mõnikord liigsed detailid.

Olukorra, kuhu oli sattunud Vološin Kremlis peamäenedžerina, tegi keerulisemaks see, et Perekonnal oli väga tugev vastane – Moskva linnapea Juri Lužkov. Moskva peremeest peeti pikka aega ainsaks järglaseks, kuigi Jeltsini antipoodiks – nagu Pariisi linnapea Jacques Chirac Prantsusmaa vananeva presidendi Francois Mitterrandi ajal. Teda tundis kogu maa, kuid mitte kui liberaali või konservatiivi – mingit ideoloogiat Lužkovil polnud, – teda tunti kui tugevat majandusmeest.

Lužkov tahtis võimu isiklikult endale ega varjanud seda peaaegu kunagi. Valmistudes presidendiks saamiseks, lõi ta 1998. aastal oma liikumise Isamaa. Tal oli Kremlis rühm pooldajaid, kes veensid Jeltsinit tegema panust just Lužkovile ja valima teda oma järglaseks. Kuid Jeltsinile Lužkov ei meeldinud.

Temaga peeti eelläbirääkimisi. Praegu meenutab Lužkov, et Perekonna emissarina kohtus temaga Berezovski, kes ütles, et teda võidakse toetada kahe nõudmise täitmise korral: puutumatus

garantii tervele Perekonnale ja erastamise tulemuste vääramatuse garantii. Lužkov ütles ära ning tema väitel alustati hiljem just sellepärast tema vastu infosõda.

Lužkov oli absoluutselt kindel, et Perekonna asjad on halvad ja vaevalt neid miski aitab. Kuulduste järgi kirjutas peaprokuratuuri juurdlusvalitsuse ülem juba alla orderid Tanja ja Valja vahistamiseks. Meeleolu Kremli kirjeldasid pahasoovijad nii: kas nad jõuavad või ei jõua vajadusel sõita Šeremetjevo lennujaama. Täiesti loogiline, et Lužkov ei tahtnud astuda võitlusse nende poolel, keda pidas kaotajateks. Ta tahtis liituda võitjatega.

Vološin, asunud vaevalt administratsiooni juhtima, püüdis Lužkovile osutada tähelepanu, sõitis tema poole külla, jõi temaga teed. Kuid need teejoomised ei viinud kusagile: Lužkov ei suutnud tagasi hoida ning kui nägi president Jeltsini nõrkust, läks instinktiivselt rünnakule. Ent infosõda Lužkovi ja Perekonna vahel hävitas peaaegu ka tema reitingu. Seepärast otsustas Moskva linnapea kavaldada. Ta toetas Primakovi arvestusega seada esikohale kõrges eas rahvajuhhi, et tema selja taga torm üle elada ning nelja aasta pärast ise valituks saada.

Mihhail Hodorkovski, naftaoligarh, kes tol hetkel suhtles tihedalt nii Lužkovi kui ka Primakoviga, on kindel, et sügavalt süsteemi sees olevate inimestena ei söandanuks nad esitada väljakutset Jeltsinile endale. Hodorkovski arvates oli nende võitluse eesmärk ikkagi saada Jeltsinilt õigus saada tema järglaseks. Siiski teisel tasemel – presidendi lähikonna ja tema Perekonna vastu – käis tõsine lahing.

Mingit vastukaalu populaarsele erru saadetud Primakovile Kremli ei olnud. Aasta enne Jeltsini valitsusaja lõppu alustas Perekond *castingut* Jeltsini pärija ametisse. See lõppes alles augustiks – peaministriks määrati FSB direktor Vladimir Putin. Noor, kõigile tundmatu, tšekist, Anatoli Sobtšaki – kes oli selleks ajaks oma esimese laine demokraadi populaarsuse minetanud – endine parem käsi.

Kaks päeva enne tema määramist tungisid Tšetšeeni võitlejad Dagestani – naabruses asuvasse Põhja-Kaukaasia vabariiki. Nii sai Putin esimeseks peaministriks, kel ei tulnud tegeleda majandusprobleemidega ja seepärast reitingut kaotada – ta võitles välisvaenlasega ning teenis sellega punkte.

Kuu aega hiljem õhkisid terroristid kaks maja Moskvas – see oli löök linnapea Lužkovi pihta ja aitas Putinit natuke veelgi.

Kuid ikkagi oli võimatu uskuda, et end kompromiteerinud Perekkond suudab valimised võita. „Primakov on mees, kel on ette määratud võita presidendivalimised,“ nii rääkis eetris riigi peamine telesaatejuht, telekanali NTV direktorite nõukogu esimees Jevgeni Kisseljov 1999. aasta septembris, kõigest kolm kuud enne aastavahetust. Primakovi reiting oli kõrgeim, teda toetas Moskva linnapea Lužkov ja peaaegu kõik Venemaa kubernerid. Teda finantseerisid kaks riigi suurimat naftakompaniid, Lukoil ja Jukos, talle andis raha Jevgeni Jevtušenkov, keda nimetati Venemaa Bill Gatesiks, teda toetas Gazprom ja riigi peamine meediamagnaat Vladimir Gussinski, seepärast kiidetigi Primakovi NTVs, riigi kõige autoriteetsemal telekanalil.

Peamine pole isegi see. Parlamendivalimisteni oli jäänud kolm kuud. Kremli-meelne partei ei olnud veel kordagi võitnud duumavalimisi ning seekord oli asi veelgi halvem. Mingit oma parteid Kremlil polnud. Aga Primakovil oli partei, kellel oli plaanis võita parlamendivalimised. Sellesse kuulusid peaaegu kõik riigi kubernerid ning tähendab, administratiivne ressurss üle terve riigi oli just Primakovi poolel. Isamaa – Kogu Venemaa või lühendatuna OVR, oli absoluutne favoriit.

Unistused Lenini mahamatmisest tuli taas kord edasi lükata. Võitlus kommunismi pärandiga jäi tagaplaanile – algul tuli võita endist kommunisti Primakovi.